

УЛОГА ВАСПИТАЧА У ИГРАМА МАШТЕ КОД ДЈЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Ивана Јовановић

Универзитет у Источном Сарајеву, Педагошки факултет у Бијељини
76300 Бијељина, Семберских ратара бб, Босна и Херцеговина

Наташа Ружичић

Универзитет у Источном Сарајеву, Педагошки факултет у Бијељини
76300 Бијељина, Семберских ратара бб, Босна и Херцеговина

Резиме

У овом раду се говори о значају утицаја васпитача на развој маште код дјеце предшколског узраста. Васпитач је одговоран професионалац који дјецу усмјерава на игру да би је дјеца користила као подстицај за своје идеје. Веома је важно на који начин и васпитач стимулише дијете, како покреће активност дјеловања на дјечију машту, како приступа дјетету и остварује комуникацију са њим. Рад са предшколском дјецом у функцији васпитања и образовања могуће је остварити скоро искључиво игром. Игровне активности незаобилазно имају циљ и садржај усмјерен на стицање сазнања и искустава, навика, али морају бити интересантне, забавне, како би дјеца у њима активно учествовала. Игре маште драгоцен су потенцијал за „учење“, јер активности у себи садрже високе мотиве, тако да код сваког дјетета могу имати велики утицај на развој, на ширење његових интересовања. Кроз игре улога подстиче се дјечија креативност и развија машта, уче се нови појмови и ријечи, развија спретност руку, стичу и проширују знања о занимањима људи, а прије свега, дијете се учи да користи машту и да на прави начин изражава своја осјећања.

Кључне ријечи: васпитач, игре маште, дијете.

Abstract

This paper discusses the preschool teacher's influence on preschool childrens' imagination development. The teacher leads the children towards a certain activity through games, which they upgrade using their imagination. The teacher's approach and communication with the child as well as stimulation and building up imagination are very important. Education and upbringing of preschool children can be accomplished only through games. Activities should be designed with the content and aim of acquiring certain habits. The activities have to be

interesting and amusing to make children participate actively. Imagination games are a valuable potential for "learning activities" because they contain /important motives which greatly influence the development and expansion of every child's interests. Childrens' creativity and imagination are encouraged, they learn new concepts and words, develop hand skills and expand knowledge of professions, all through roleplay. The children mainly learn how to be imaginative and to express their feelings in the right way.

Key words: Preschool teacher/Tutor, imagination games, children.

Уводна дискусија о теоријским питањима дјечије игре

Да бисмо уопште могли говорити о дјечијој игри као методи и њеној примјени, потребно је да се осврнемо на сам појам игре и њен значај у дјечјем животу, одрастању и васпитању.

Игра представља активност дјетета и нужна је за његов потпуни развој. Ако говоримо о овом појму на уопштен начин, онда она представља активност једне или више особа без обзира на узраст и не служи само за разоноду и забаву, за испуњавање доколице, већ за испуњавање потреба дјетета. Родитељи, као и увијек, имају значајну улогу, па и у самој игри, јер они треба дјетету да осигурају осјећај пријатељства, топлине, опуштености, сигурности. Наравно, то се касније преноси и на васпитаче, зависно од дјечијег узраста. Предмети са којима се дјеца играју су играчке и оне употпуњују игру, оплемењују је и тако остварују средства којим се подстиче дијете да опажа, да развија различите вјештине, да размишља, сарађује са околином, а самим тим уводи га и у све ширу друштвену средину.

Игра је активност која најпотпуније остварује психофизички развој дјетета. Игра се по својим карактеристикама разликује од свих осталих активности. Она произилази из унутрашње потребе дјетета – одликује је спонтана, слободна и оригинална активност дјетета. Игра доприноси томе да у процесу социјализације дјетета буду равномјерно заступљене активности понављања образаца одраслих и њихово мијењање – јер би у супротном понашање било стереотипно или хаотично. Игра има значану улогу у развоју и учењу предшколског дјетета. Она најпотпуније обезбеђује јединство физичког, социо емоционалног и интелектуалног развоја дјетета. Дијете у игри ствара ситуације које су под његовом контролом, које оно само креира, разумије и у којима се оно осјећа сигурно. Док се игра дијете истражује свијет око себе.

Игром и игровним активностима дјеца симулирају стварност, а заправо у тим симулацијама остварују значајан дио свог реалног живота. Дијете симулирањем проучава реалност, покушава да јој се приближи на свој безазлен виртуелни начин. Путем игре или игровним активностима дјеца тестирају своје могућности, успостављају односе са другом дјецом и одраслима, односно стварају моделе у којима интензивно сједињују реалност и машту.

Игра с другом дјецом кључна је за развој социјалних вјештина. У почетку су одрасли њихови најважнији партнери у игри, али врло брзо почињу да жуде за интеракцијом с дјецом приближне доби. Кроз такву игру они уче социјалну улогу, да дијеле играчке са другом дјецом, да се лијепо играју и разговарају.

„Дјеца се играју из задовољства, али игра за њих није забава као за одрасле, већ активност којом задовољавају своје основне потребе, развијају умне и стваралачке способности, уче, јачају здравље и социјализују се. Насупрот предрасуди по којој је дјечија игра лако, забавно, бесциљно и бескорисно 'губљење времена', она је највише израз напора малог дјетета да превазиђе раскорак између сопствених могућности и образаца понашања које мора да усвоји, како би се успјешно укључило у друштвену средину, и зато улаже сву своју снагу, памет, вјештину и стрпљење, што се ријетко запажа у неким другим активностима. У васпитно-образовном погледу највећа вриједност игара је у томе што су у стању да привуку и одрже дјечју пажњу и концентрацију, као и да сачувају мотивацију за потпуно учествовање у активностима“ (Спасојевић, П., 2013, стр. 171).

Као што можемо примијетити, у теорији је појам игре приказан као комплексан појам и јако тешко га је одредити свеобухватном дефиницијом, а још теже је строго разлучити када и која игра је употребљива за предшколско васпитање и образовање. Оно што је сигурно и што произилази из свих ових дефиниција је да до правих подстицаја и шанси за развој у дјетињству нема без игре и адекватне подршке окружења дјетета, јер када не би било игре, требало би измислити нешто друго, условно речено, што би надомјестило игру у дјететовом животу. Из свега тога произилази да дјелатност предшколског васпитања и образовања не може да се замисли без игре и њених позитивних утицаја на развој.

Дјечију игру ћемо препознати, не по њеном садржају и правилима, него по општим карактеристикама људске игре, а то су:

- **Добровољна је** – играч у игру ступа искључиво својом вољом и поштује правила према сопственој одлуци;
- **Слободна је** – игра је слободна прије свега од хитних потреба, чврсто одређеног циља и пријетњи које долазе из средине, нарочито ризика од неуспјеха;
- **Издвојена** – ограничена је просторно и временски;
- **Неизвјесна** – по току и исходу, јер може да истражује, замјењује, обрађује и проналази разне могућности;
- **Непродуктивна** – јер је ослобођена тежње да ствара добра и богатства као нпр. рад и умјетност;
- **Прописана је** – **подвргнута је правилима** које укидају обичне законе и постојећу рутину у поступању са објектима и ситуацијама, уводећи за тренутак нову, једино важећу законитост;
- **Фиктивна** – али само у односу на стварни живот; (Спасојевић, П., 2013, стр. 173)

Игра омогућава експериментисање какво није могуће у обичном животу и у стању је да одржава активност дуже него што је уобичајено. Тако да игра ангажује дијете више

него реални живот, у њој се дијете понаша савршеније него обично, дјелује линијом највишег отпора и превазилази свој стадијум развоја.

Рад са предшколском дјецом у функцији васпитања и образовања могуће је остварити само путем игара. Активности треба осмислити у складу са претходним обиљежјима, уз то морају бити интересантне, забавне и да дјеца у њима активно учествују.

„Иако многи негирају значај игре, она је неизбјежна у одрастању самог дјетета. У игри се дјеца максимално ангажују, користе претходна знања, искуства и вјештине, стрпљива су, што се ријетко може запазити у неким другим активностима. Игра примјерена дјеци привлачи и одржава њихову пажњу, у њој се осјећају сигурно, владају ситуацијом, што значајно подстиче успјех и утиче на њихов цјелокупан развој. Игра је у предшколском узрасту основна активност дјетета јер испуњава већину његовог времена. На игру дјетета треба гледати као на једну од његових темељних потреба. Она не смије бити награда или казна која зависи од послушности дјетета, нити се на игру треба гледати само као на забаву и разоноду” (Финдак, Делија, 2001). Најважнија улога коју игра има јесте да помогне дјетету да буде активно и да кроз игру учи да прави изборе. Да би се боље разумјела важност дјечије игре, потребно је да прикажемо како дјечија активност у игри може да утиче на дијете.

Као што смо раније истакли, сматра се да је игра за дијете као креативна активност за умјетника. Дијете, не губећи интерес за процес, и уживајући у њему, на каснијим стадијама развоја ће почети да обраћа пажњу и на продукте свог изражавања, на њихова комуникативна својства и садржај порука. Заједно са игром, будући да представља њен облик и заснива се на истим мотивима, гаси се и дјечје стваралачко изражавање. Игра је облик истраживачког понашања у коме дијете испробава различите могућности, како сопствене тако и могућности које постоје у његовом физичком и социјалном окружењу. Играјући се дијете истражује свијет око себе. Нема сумње да је игра централна активност, не само раније, већ и касније, у школском узрасту. Има много доказа који говоре о томе да је могуће изазвати напредак у сваком од аспеката у развоју дјетета и његов општи развој у цјелини управо кроз игру.

Игра је најприроднији, основни и најзначајнији вид активности сваког дјетета. Игра је природни пут којим дјеца упознају свијет у коме живе. Активност дјетета у игри израз је психофизичких потреба дјетета, емоционалних стања и социјалних тежњи. Игра је израз тежње дјетета да активно учествује у средини у којој живи и то остварује кроз игру. Она представља замјену за све оне активности које изводе одрасли а за које дијете није способно. Разлика између игре и других активности је у томе што је игра слободна, спонтана активност која је сама себи циљ. Задовољство које је последица игре је једини свјестан разлог због којег се дијете игра. Има ситуација када иста активност може да буде и игра и рад. Игра је посебан облик учења. Дијете има потребу да разумије свијет који га окружује и да овлада њиме. Оно у игри прерађује и присваја стечена искуства и постаје свјесно тог искуства. Кроз игру дијете стиче знања, вјештине, искуства, усваја хигијенске навике, језик, културна и друштвена обиљежја групе у којој живи.

Врсте дјечијих игара

Дјечије игре дијелимо на:

- 1) Покретне игре;
- 2) Игре маште или игре улога;
- 3) Игре са готовим правилима или дидактичке игре;
- 4) Конструкторске игре (Спасојевић, П., 2013, стр.174).

Међутим, оно што је значајно за ову тему су управо дјечије игре маште или игре улога. За ове игре се још користе називи – игре имитације и подражавања, игре илузије, драмске игре, игре фикције, итд.

Сасвим је извјесно да оне остварују драгоцјена дејства на све аспекте развоја и веома су добар примјер универзалности дјечије игре.

Постоје различити облици у којима се јављају:

- 1) **Опонашање поступака** као нпр. умјесто бебе љуља се комад дрвета умотан у марамицу. Овим опонашањем дијете јако добро учи о законитостима неког људског рада, учи се о односима који се у различитим видовима увјежбавају за реалан живот;
- 2) **Симболичка имитација**, почиње са подражавањем самога себе у замишљеним ситуацијама, нпр. кува се ручак – долазе нам гости. Ова игра поприма елементе играња улога. Неким детаљем, средством довољно је подстаћи дијете на игру, нпр. ципеле са штиклама довољне су да се „постане“ мама;
- 3) **Симболичка игра улога** са сижеом је омиљена код дјече јер дијете преузима улоге одраслих особа или друге дјече из свакодневног живота и приказује њихове међусобне односе и понашање. Дијете прихвата и разумије модел заједничког живљења. Дијете опонаша друге, постаје љекар, возач, мама. Васпитач треба да подстиче ове игре, да понекад буде иницијатор. Богаћењем дјечијег искуства он је прва карика у ланцу: ситуација – активност – богаћење идеја – подстицање мишљења;
- 4) **Драмске игре** улога су оне у којима дијете учествује у сложенијим извођењима драматизованог текста неке приче, бајке, што укључује планирање, подјелу улога, употребу реквизита, а често и присуство публике (Спасојевић, П., 2013, стр.177).

Улога васпитача у дјечијој игри

Добар васпитач је за дијете појам лијепог, доброг, паметног и најбољег човјека. Он је главни у креацији, организацији и вођењу васпитно образовног процеса предшколске установе, пред вазним слушаоцима, гледаоцима, учесницима тога процеса, а то су дјеца. Садржај које васпитач нуди морају бити добро одабрани и у складу са дјечијим психофизичким могућностима. И у томе васпитач мора бити одмјерен, довољно захтјеван а не строг и наметљив. Улога васпитача у васпитно-образовном раду је да представи дјечији материјал и објасни правила понашања у коришћењу, пружи могућност дјечији да изабере мјесто на којем ће материјал стајати, мотивише дјечу да користе материјал и да прати успјешност дјетета у његовом коришћењу. Васпитач прискаче у помоћ када неуспјех пријети да омете дјететову активност. Такође васпитач дјечу и подстиче да сами направе материјал и осмисле игру са њим. Улога васпитача је да ствара услове за квалитетан развој и учење. Радећи тако васпитач својим примјером код дјече развија позитивне особине које и он сам посједује: самосталност, сигурност, упорност, самопоштовање, уважавање

других, добро опхођење а изнад свега позитивне емоције: љубав, задовољство, срећу и радост због припадања колективу који се зове вртић.

Драмска техника је стратегија гдје васпитач, интерактивно, унутар самог процеса стимулише и управља радњом, тако што у одређеном моменту у току причања приче, или у току активности, преузима одређену улогу. Васпитач започиње игру као један од ликова, увлачећи непримјетно дјецу у игру и пружа им могућност промјене позиције. Он постаје дио групе, а вођство може препустити дјецу. На тај начин васпитач подиже ниво интересовања, даје узбудљиву ноту, контролише акцију, провоцира тензију, дијалог, креира подстицајну атмосферу опуштености и слободе. Задатак васпитача је да подстакне стваралачке, креативни потенцијал дјече. Улога коју васпитач преузима треба да буде добро планирана. Овдје замјењујемо извјестан степен моћи и статуса који посједујемо као васпитачи и успостављамо равноправан однос. Ова техника је од непроцјењивог значаја у обликовању драмског процеса. Дјеца предшколског узраста воле да се „претварају“, било да се играју у центру за учење или да драматизују омињену бајку. Она се „претварају“ са циљем да уче о себи и свијету који их окружује. Драмске игре су дјечији начин да истражују људско искуство. Дјеца су веома расположена и спремна да глуме и то раде веома искрено. Употреба ове технике је усмјерена да се учење поједностави, да се направи емоционална веза између чињеница које презентујемо и знања које стичемо.

Улога коју васпитач преузима може бити лидерска, или може бити равноправна у односу на друге, важно је да буде корисна како бисмо развили идеју и постигли циљ. Када васпитач улази у улогу,

тада треба да ставе дјецу до знања да није више васпитач. Васпитач треба да буде невидљиви водич, тј. да постепено уводи циљеве и правила током рада, а да не ремети дјечији креативни процес. То се постиже симболично неким дијелом костима (шешир, рукавице, наочаре...), или столицом у коју ће васпитач сјести и тако означити улазак и излазак из улоге. Такође је важно процијенити висину статуса-нивоа улоге коју преузимамо. То треба урадити пажљиво. Доминантна улога може послужити да брзо организујемо игру и да испровоцирамо одговор пасивне групе дјече. Низак статус улоге ће измамити помоћ дјече која имају мањак самопоуздања. Равноправан статус васпитача у улози се обично употребљава да се успостави групна кохезија, да се испровоцира дискусија.

Како игра дјелује на интересовања дјетета?

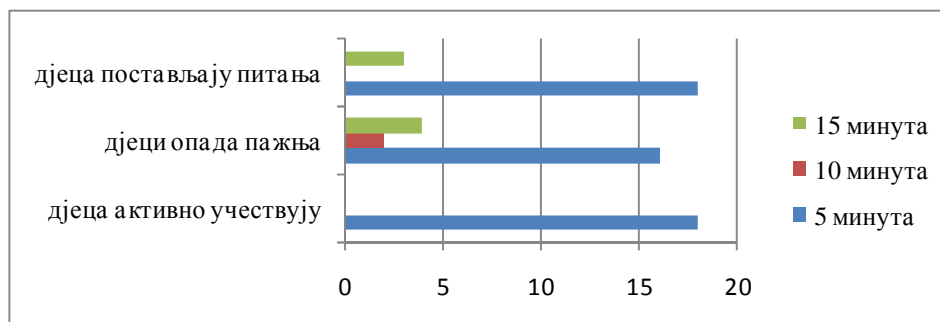
Поводом ове теме, посматрана је једна игровна активност у вртићу, у којој су дјеца опонашала васпитаче. Назив наше активности је „Јесења моба,,,

Активност смо започели на тај начин да се формира круг тако да сви учесници стоје један другоме иза леђа. Претходно је припремљена прича коју васпитач говори дјецу и захтијева да дјеца опонашају оно што васпитачи раде. Прича почиње овако: „Освануо је лијеп и сунчан дан. Вриједни сељаци су се спремили и кренули на њиву да обављају своје послове. Једна група сељака је сијала поврће у башти, други су брали јабуке, неки су правили страшило за њиву, а остали су брали грожђе да направе сок. Изненада се вријеме промијенило. Сиви облаци су прекрили небо и почео је јако да дува вјетар – фију. Почела је да пада киша – кап, кап, па све јаче и јаче – кап, кап, кап, кап. Сељаци нису успјели да заврше послове које су започели. Другари, да ли ћемо им помоћи да заврше своје послове?“

Након ове приче, дјеца почињу да опонашају ове активности у формираним групама, односно започели су игре улога. Најважнији индикатор успјешности ове активности и уживљавања у улогу био је праћење тока и интензитета интересовања дјеце за игру. При томе је коришћен једноставан протокол посматрања. У активности је учествовало осамнаесто дјеце. Дјеца су опонашала васпитача и његове покрете док им је причао измишљену причу. У првих пет минута сва дјеца су заинтересовано слушала и са осмијехом и знатижењом посматрала и опонашала покрете васпитача. Након завршене приче дјеца су сјела у центар за учење који им се највише допао. Тада четворо дјеце постављају питања и траже помоћ од васпитача да направе страшило за птице, док друго двоје дјеце се смјешкају и играју са бојицама. Све се одиграло у десетом минуту трајања активности. Васпитач се обраћа дјеци, прилази од центра до центра, помаже им уколико су затражили помоћ. Већ у петнаестом минуту активности дјеца заинтересовано раде задато, прелазе из једног центра у други, помажу једно другом.

Успјешност наше активности представили смо дијаграмом у коме је показано вријеме колико је активност трајала, колика је била заинтересованост и пажња дјеце у току активности.

Вријеме	Дјеца активно учествују	Дјеца опада пажња	Дјеца постављају питања
5 минута	18	0	0
10 минута	16	2	4
15 минута	18	0	1

Графикон бр. 1

На основу приказаног дијаграма може се закључити да је активност успјешно реализована, те да су дјеца током већег дијела активности била заинтересована да учествују, играју се, опонашају причу говором тијела, али и да сами након завршене активности преузму улогу иницијатора и сами осмисле своју игру уз помоћ маште.

Закључци

Дјеца кроз игру опонашају одрасле, њихове поступке и на тај начин се уживљавају у свијет одраслих. Игром и игровним активностима дјеца симулирају стварност, а заправо

у тим симулацијама остварују значајан дио свог реалног живота. Игра је заправо дјечија реалност. Игра представља најзначајнији пут развоја личности дјетета, његову припрему за одрастање и кроз игру, ако је она правилно вођена уз помоћ родитеља или васпитача, дијете учи како да успоставља здраве социјалне контакте, да се понаша на адекватан и исправан начин у одређеним ситуацијама и да избјегава конфликте у контактима са другом дјецом и да, ако дође до конфликта, буде спремно и зна да ријешити конфликт на миран начин.

Игра је за предшколско дијете и најприроднији најлакши начин учења, због тога што је оно у игри мотивисано и емотивно ангажовано. Кроз игру дијете задовољава своју потребу да је посебно, учи да буде независно од околине, учи да буде активно. Игра је та која дијете, већ од рођења, подстиче на кретање, уз које је повезан и говор и разни други облици комуникације са околином. У ствари, врло је тешко замислити било коју врсту игре која не би водила до учења.

Међутим, поред значаја дјечије игре треба указати и на значај избора игре, улогу васпитача у организовању игре, уопште у животу дјете и њиховом боравку у вртићу. Колико је код куће важно понашање родитеља, толико је у вртићу важно понашање васпитача. Васпитач је задужен за стварање и подешавање околности повољних за дјечији развој и учење (простора, времена и материјала потребних за активности), односно пружање дјечији прилике да се васпитају и образују прилагођено својим потребама и могућностима, пријатном и безбједном окружењу, као и да се остварују као личности. Дobar васпитач се препознаје, прије свега, по томе што му његов посао представља задовољство. Он воли дјецу и добро се осјећа у њиховом друштву, поштујући у сваком од њих јединствену људску личност која се развија. Иако има сасвим изграђен став према одређеним облицима понашања, он прихвата свако дијете и има разумијевања за његове поступке. Своја осјећања према дјечији добар васпитач изражава тоном којим се обраћа, изразом лица и путем ријечи које користи. Дијете мора осјећати да је васпитач „на његовој страни“, да му оно нешто значи, да га уважава, цијени, радује са његовим успјесима и не осуђује га за неуспјехе, јер вјерује у његов позитиван развој као и своје могућности да му допринесе.

Васпитач, такође, мора да буде свјестан и својих ограничења и недостатака и да не покушава да обманује дјецу митом о сопственом савршенству, већ је у стању да призна своје грешке и учи из њих. Нарочито је предусретљив и осјетљив на дјечије потребе и очекивања према њему и радо је спреман да им удовољи. У њему дијете налази особу спремно да му узврати позитивне емоције, да му на осмијех одговори осмијехом, помилује га, загрли, утјешити, што првенствено припада родитељским вјештинама.

Литература

- Каменов, Е. (2010): *Дечје драмско стваралаштво*, Едиција „Мудрост чула“, део 5,
Каменов, Е. и Спасојевић, П. (2008): *Предшколска педагогија*, Педагошки факултет у Бијељини,
Копас-Вукашиновић, Е. (2006): *Улога игре у развоју дјете предшколског и млађег школског узраста*, Зборник института за педагошка истраживања, Београд
Мартинковић, Д. и Међедовић, Е. (2006): *Игра извор дечије радости*, Форум универзитетских наставника, Нови Пазар

Спасојевић П. (2013) : *Методика предшколског васпитања и образовања*, ИП. „Нова школа плус“, Филозофски факултет, Бања Лука

Стојаковић, П. (2008): *Психологија за наставнике*, Прелом, Бања Лука

http://www.academia.edu/6670211/Organizacija_igre, 12.03.2016.

<http://www.scribd.com/doc/89494161/Uloga-vaspita%C4%8Da-u-de%C4%8Djoj-igri-Vesna-Mijatovi%C4%87#scribd>, 12.03.2016.

<http://www.yumama.com/dete/1-3-godine/5669-sta-deca-uce-u-vrticu.html>, 13.03.2016.